

Сутність композиції не тільки у фізичних засобах мистецтва, завдання сучасного художника-дизайнера максимально відтворити літературний зміст книги в процесі втілення творчого рішення оформлення.

Література

1. Валуєнко Б.В. Архітектура книги / Б.В. Валуєнко. – К. : Мистецтво, 1976. – 344 с.
2. Гиленсон П. Г. Справочник технического редактора / П.Г. Гиленсон. – К., 1988. – 526 с.
3. Лесняк В.И. Графический дизайн (основы профессии) / В.И. Лесняк. – К. : Бюос Дизайн Бук, 2009. – 416 с.
4. Ляхов В.Н. Очерки теории искусства книги / В.Н. Ляхов. – М., 1971. – 81 с.
5. Сидоров А.А. Книга как объект изучения / А.А. Сидоров. – М. : Книга в России, 1924.
6. Фаворский В.А. Рассказы художника-гравера / В.А. Фаворский. – М., 1976.

References

1. Valyenko, B. W. (1976). Architecture of a book. Kyiv: Mistectvo [in Ukrainian].
2. Gilenson, P. G. (1988). Reference book of a technical editor tehnicheskogo redaktora. K. [in Russian].
3. Lesniak, V. I. (2009). Graphic design (basis of profession) [in Russian].
4. Liahov, V. N. (1971). Notes of the theory of the history of book art. M. [in Russian].
5. Sidorov, A. A. (1924). A book as the subject of the research Book in Russia. Moscow. [in Russian].
6. Favorski, V. A. (1976). Stories of the graphic artist. M. [in Russian].

УДК 784.6(477)

*Богатирьова Юлія Миколаївна,
аспірант Національної академії
керівних кадрів культури і мистецтв
starstep@ukr.net*

ДИТЯЧА МУЗИКА ЯК СКЛАДОВА УКРАЇНСЬКОЇ ПІСЕННОЇ ЕСТРАДИ

У статті розкриваються особливості дитячої музики як складової української пісенної естради. Розглядається природа дитячої пісні, наводяться властивості дитячої музичної творчості у порівнянні з музичним матеріалом масової культури, аналізуються причини вибору дітьми продуктів популярної музичної культури, їхня зацікавленість пісенною естрадою.

Ключові слова: культура, музична культура, дитяча музика, популярна музична культура, пісня, українська пісенна естрада.

Богатырёва Юлия Николаевна, аспирант Национальной академии руководящих кадров культуры и искусств

Детская музыка как составляющая украинской песенной эстрады

В статье раскрываются особенности детской музыки как составляющей украинской песенной эстрады. Рассматривается природа детской песни, приводятся свойства детского музыкального творчества

© Богатирьова Ю.М., 2016

в сравненні з музикальним матеріалом масової культури, аналізуються причини вибору дитьми продуктів популярної музикальної культури, їх зацікавленість песенної естрадою.

Ключевые слова: культура, музикальна культура, дитяча музика, популярна музикальна культура, песня, українська песенна естрада.

Bogatryryova Yulia, postgraduate of The National Academy of Managerial Staff of Culture and Arts

Children's music as a component of the ukrainian song variety

The article reveals the peculiarities of the children's music as a component of the Ukrainian song variety. The nature of the children's song is considered, the properties of the children's musical creativity in the comparison with the musical material of the popular culture are identified. The author analyses the reasons for the choosing by children the products of the popular musical culture, their interest in the song variety.

Traditionally every person as a child is collaborating with the magical world of the music which is simple, understandable for a child songs of the various genres from the lullabies up to the play, but obligatory with the harmonious combination of the sounds. The songs and instrumental specific – for age purpose, content and imagery systems, the way of the presentation – refer to the concept of children's music. Dating back to its roots in the ancient times, the children's music serves as a original way of the knowing the world around.

The musical culture largely is obliged of their city, industrial and post-industrial massovization ways of the vital functions of the society and the standardization of its social and cultural stereotypes. The specified genre organically is intertwined with the high culture or at least "feeds" at the expense of the latter. The same thing happens with children's pop culture with the relevant in the connection with the consequences.

The works of the mass culture are created with the mostly professionals, deliberately adapting the complex texts in the poorly educated audience, particularly available for the children or adolescent public. Those simplified valuable contents that they mass culture broadcast through the specific reason, are formed under the laws of the traditional culture.

Thus, the staying of the today's children in the space of the mass musical culture ensures that the children as you grow older tend to their preferences to the music popular culture, variety texts of which attract the children with its dynamic, rhythmic patterns, easy rhyme. It is given that the interest of the adolescents in the musical culture about the modern electronic equipment and which are under the guidance of the qualified teachers. The variety music is an essential component of the Ukrainian music culture, but it should reflect on its role not only in the society but also in the formation of the worldview and behaviours in the child psychology. This problem we try to cover in the next article.

Keywords: culture, music culture, children's music, popular music culture, song, the Ukrainian song variety.

Традиційно кожна людина у дитинстві долучається до чарівного світу музики: простих, зрозумілих для дитини пісень різних жанрів, від колискових до ігрових, але обов'язково з гармонійним поєднанням звуків. Під дитячу музику підпадають твори, як пісенні, так і інструментальні, специфічні – за віковим призначенням, тематичною та образною системами, способом подачі аудиторії. Сягаючи своїм корінням у глибину віків, дитяча музика виступає як своєрідний спосіб пізнання навколишнього світу.

Масовізацією музична культура значною мірою зобов'язана міському, індустріальному та постіндустріальному способам життєдіяльності суспільства та стандартизації його соціокультурних стереотипів. Зазначений жанр де-далі органічніше переплітається з високою культурою або, принаймні, «підготовується» за рахунок останньої. Те саме відбувається і з дитячою естрадною культурою з відповідними у зв'язку з цим наслідками.

Представлена тема завжди є актуальною, адже виконання дітьми пісень на естраді впливає на формування їхніх художніх смаків, оціночних орієнтацій, світоглядних пріоритетів, поведінкових стереотипів.

У публікаціях українських учених виявлено певний інтерес до зазначеної проблематики. Означену тему побіжно розглядають дослідники: М. Алейніков, О. Грисюк, Н. Изуграфова, Г. Лазаренко, В. Откидач та ін., які аналізують в основному питання дитячого вокального виконавства: постановка голосу, його гігієна, специфіка профілактики дитячого голосу та перспективи роботи з ним, практично спеціально не розглядаючи особливості дитячої музики як складової української пісенної естради.

Стаття В. Откидача «Творча особистість виконавця: шляхи становлення (частина перша)» присвячена музиці як виду творчості, з її впливом на дитину. Дослідник виділяє фольклорну пісенну спадщину як перше невичерпне джерело пізнання дітьми музичного мистецтва. Класичну музику він вважає другим джерелом у пізнанні підлітком музичного мистецтва, завдяки якому формуються культура співацького звука в дітей, їхні музичні здібності та мислення, художній смак. Третім джерелом пізнання дітьми музичного мистецтва В. Откидач вважає естрадні пісні, зазначаючи, що сучасна естрада не формує особистісно-суб'єктивне в людині, а спрямовує її вокальні здібності до усередненого шаблону комерційного формату [4, 54].

У дисертації О. Грисюк «Формування музичної культури молодших школярів в умовах взаємодії загальноосвітньої і дитячої музичної шкіл» порушуються питання сутності музичної культури дитини, ефективності впливу загальноосвітньої та дитячої музичної школи на музичний розвиток дітей. Ці навчальні заклади, констатує автор, за спільної мети, але за різною дидактичною наповненістю, реалізують музичне навчання відокремлено, поза врахуванням потенційних спроможностей один одного [1, 3].

У дисертації Г. Лазаренко «Формування художньо-естетичного смаку у дітей старшого дошкільного віку засобами музичного мистецтва» розкриваються поняття, виховний потенціал різних жанрів музичного мистецтва і форм виконавства, специфіка методичних підходів у навчанні. При вихованні художнього смаку у зазначеній віковій групі дітей автор вважає за необхідне цілеспрямоване використання серед жанрів музичного мистецтва дитячої класичної музики народного фольклору, сучасної музики. Використання вказаних музичних жанрів у вихованні естетики смаку дітей сприяє їхньому ознайомленню з історією музики минулого та сучасності, з універсальними законами музичного світового та вітчизняного мистецтва, опануванню знань про специфіку музичних професій тощо [3].

Мета статті – розкрити особливості дитячої музики як складової української пісенної естради.

Дитячу музику словниковий досвід тлумачить як музику, призначену для дітей і виконувану самими дітьми. Для неї характерні простий сюжет з яскравими поетичними образами, зрозумілими для дитячого сприйняття, чітка форма подачі музичної або словесної тканини тексту. Творити музику для дітей – справа нелегка. Музичні твори для дітей пишуться з урахуванням розвитку дитячої

емоційної сфери та виконавських можливостей дитини. Тому при написанні вокальних творів враховують діапазон голосу дітей, специфіку звуковидобування та особливості дикції у дітей відповідного віку, їхню хорову підготовку. При написанні інструментальних п'єс техніку їхнього виконання теж узгоджують з відповідним віком дітей. Слід зазначити, що обсяг музичних творів, зрозумілих для дітей і доступних для виконання, є значно ширшим за обсягом власне дитячої музики. Народна творчість надає дітям для їхнього розвитку багатий цікавий матеріал, до якого входять хороводні пісні, примовки, ігрові лічилки тощо. Репертуар з класичних дитячих музичних творів у дитячих музичних школах постійно поповнюється п'єсами П. Чайковського («Баба-Яга», «Марш олов'яних солдатиків»); Р. Шумана («Вальс», «Веселий селянин», «Мисливська пісенька», «Солдатський марш»); М. Глінки («Первинна полька»); дитячими п'єсами Ф. Мендельсона; фортепіанними п'єсами І. Баха («Нотний зошит Ганни Магдаліни Бах»); дитячими народними піснями І. Брамса; В. Косенка («Дощик») та ін.

Свідоме знайомство дитини з музикою відбувається під час вивчення фольклорних пісень у контексті участі дітей у календарних святах і обрядах. Фольклорна спадщина у вигляді календарно-обрядових та трудових пісень тісно пов'язана з землеробською працею селянської родини і вагомо позначилася на духовному розвитку особистості дитини. Дослідники і сьогодні констатують відчутний інтерес дітей особливо до виконання обрядових пісень у новорічні та різдвяні свята, що пояснюється не лише задоволенням естетичного характеру, але й прагматичними потребами дитини отримати у цей період матеріальний зиск.

Основна особливість танцювально-пісенного фольклору міститься у виконанні співу під час танцювання. При цьому відбувається єднання слова, музики й танцювального руху, останній є основним об'єднуючим елементом у побутовому танці, який з'явився значно пізніше весняних, русальних або купальських танків. За літописами, в Київській Русі в обрядово-магічній культурі язичництва з'явилися побутові танцювально-пісенні елементи, створивши згодом ліричну основу у фольклорній танцювально-пісенній творчості. Суттєвий внесок у розвиток необрядової танцювально-пісенної творчості східних слов'ян зробили скоморохи. Як підтверджується літописами IX-XIV ст., скоморохи поєднували у собі одночасно талант музикантів, співаків і танцюристів. Їхня пісенно-танцювальна творчість народжувалася й розвивалася у палацах вельмож та на народних святах, поступово стаючи складовою «сміхової культури».

Використання класичної спадщини є обов'язковою умовою гармонійного розвитку дитячого голосу, його успішного виховання. Для досягнення цієї мети одним з вирішальних завдань має бути правильний вибір вокального репертуару, який, як підтверджує досвід, складається з класичних мініатюр, народних і сучасних наспівних пісень, за стилем близьких до творів класичної музики, і вокалізів. Зазначений матеріал класифікують за ступенем вокально-технічних складностей змісту, відповідності можливостям роботи з дитячим голосом і завданням для кожного етапу розвитку дитячого голосу. У дитячому вокальному репертуарі мають бути й естрадні пісні. Адже кожен музикант, з дитинства

опановуючи музичні тексти різних жанрів, напрямів і стилів, має добре знати і цей вид музичної творчості [4, 53].

Радянська естрада завжди користувалася любов'ю народу, доставляючи йому, навіть у найсуворіші часи, радість і насолоду. Тому несправедливо називати породженням тоталітарного режиму патріотичні пісні О. Білаша, І. Дунаєвського, О. Пахмутової, Д. Тухманова, І. Шамо й інших авторів. Це стосується й улюблених дитячих естрадних мелодій, зокрема В. Шайнського: «Пусть бегут неуклюже», «Вместе весело шагать», «Кузнечик», «Антошка» та ін. Професійно досконалі, написані широ й без жодної душевної фальші, вони є і залишаться справжньою класикою у розвитку вітчизняного пісенного мистецтва, взірцем для наслідування нових поколінь композиторів.

Наприкінці ХХ – на початку ХХІ ст. спостерігається значне посилення інтересу до дитячих вокальних виступів. Про зростаючу зацікавленість менеджерів від мистецтва дитячим сольним співом свідчить організація різноманітних вокальних дитячих конкурсів і фестивалів, які регулярно охоплюють різні країни. У музичних школах та різних закладах музично-естетичного виховання відкриваються вокальні відділення для підготовки дитячих співаків. Активізуються менеджери з дитячого співу та шоу-бізнесу. Аматори теж виявляють певний інтерес до дитячого співу, його становлення і розвитку, методики формування вокального голосу.

Багато дитячих пісень призначені для естрадного виконання. Кінець 1990-х рр. позначився проведенням цілої низки дитячих фестивалів поп-музики, серед них «Фант-лото Надія», «Веселад», «Зірки «Утренней звезды», «Крок до зірок», які з успіхом пройшли на території України. М. Поплавський, як засновник Міжнародного благодійного фонду «Обдаровані діти України», його президент і генеральний продюсер Всеукраїнського телевізійного проекту «Крок до зірок», його ведучий, відомий своїми найпотужнішими конкурсними проектами в дитячій музичній естраді. Перемога 13-річної киянки А. Трінчер у фіналі національного відбору виступів реалізувала шанс юної співачки представити Україну на Міжнародному Дитячому Євробаченні-2015. Столиця Болгарії Софія 21 листопада за виконання пісні «Почни з себе» презентувала Анну Трінчер найбільшою кількістю голосів телеглядачів і найвищим балом від конкурсного журі.

Твори масової культури створюють здебільшого професіонали, навмисно адаптуючи складні тексти під певну малоосвічену аудиторію, зокрема, доступні дитячій або підлітковій публіці. Ті ціннісні спрощені змісти, які через специфічні причини транслює масова культура, формуються за законами розвитку традиційної культури.

Для сучасної молоді характерна невпевнена орієнтація серед музичних стилів. Вони не знають, як створюється естрадна пісня, які способи її популяризації. Вони чули лише імена її виконавців, а автори і композитори естрадних пісень ані учням, ані часто учителям взагалі невідомі. Малими знаннями стосовно особливостей професійної діяльності популярних українських або зарубіжних естрадних виконавців, специфіки їхніх стильових напрямів володіють і самі викладачі музики українських загальноосвітніх шкіл [2, 253]. В

музично-педагогічній діяльності слід постійно враховувати особливості процесів та явищ у сучасному мистецтві життя у контексті зацікавленості ними шкільної молоді. Досвідчений педагог має завжди шукати внутрішній зв'язок навчального матеріалу з музичними смаками своїх вихованців, знати естетичні уподобання своєї навчальної аудиторії, щоб бути здатним допомагати їй правильно орієнтуватися у творах естрадної музики, окреслювати історичні паралелі з виявлення тематичних і жанрових зв'язків між народною, академічною, популярною музикою та сучасним естрадним мистецтвом.

Психологічні особливості дітей, що навчаються у музичних навчальних закладах, характеризуються схильністю до активної творчості, дослідницьких кроків, намаганням виробити власне бачення звучання того чи іншого твору або життєвого явища. Гармонійність і синкретизм дитячого світосприйняття емоційно виражається у дитячій творчості, особливо музичній. Тому на початковому етапі навчання музики доцільно комбінувати з навчанням малюванню, ліпленню, читанню тощо. На жаль, з віком інтерес дітей до творчості досить часто згасає. І причиною цьому багато дослідників вважають застосування стандартизованих зразків масової музики, що заважає виробленню власних звукових концепцій, правильному розвитку музичного мислення і художнього смаку.

Дитячій творчості властива цільність, яка передбачає нероздільність музичного тексту на естетичні складники. Гармонійна природність творів класичного мистецтва сприймається не на користь агресивно ритмізованої масової музики. Музичний простір останнього – це нервова контрастність музичного матеріалу, яка посилюється кострубуватим використанням академічних стандартів формування музичної тканини тексту. Наявність подібних обставин у творчості дитини потребує захисту її майбутнього розвитку у напрямку подальшого вдосконалення її професійної музичної компетентності. Зазначена проблема вже давно дискутується на сторінках науково-теоретичних праць, відображаючи нагальні потреби музичної практики. А практика ґрунтується на дитячому сприйнятті мистецтва як цільного, неподільного на окремі види жанри та види явища.

Провідною рисою сучасної системи музичного виховання є прагнення залучати учнів до імпровізації у процесі вивчення практичної гармонії та виконання завдань з композиції. До останніх належать, зокрема, вправи на гармонізацію, доскладання, гра у різних типах фактури та ін. Звичка до гармонізації навіть найпростіших мелодій привчає учнів до творчості, імпровізації, виконання навчальних завдань і вправ не лише в межах, пропонованих педагогом, а з їхнім розширенням. У цьому сенсі варто використовувати і значний інтерес, який проявляють підлітки до естрадної музики, зокрема пісенного естрадного жанру. Наприклад, педагоги не повинні уникати можливості формувати музичний смак учнів на зразках справді мистецьких творів естради, наприклад тих, що пережили десятиліття і зараз продовжують перебувати на вершині слухацької уваги. Крім того, це дасть змогу удосконалювати виконавські здібності учнів, стимулювати їхню творчу активність, здатність до самостійних творчих дій у процесі розкриття образів музичного твору, потребу вивчення музики інших жанрів (джаз, рок, фольклор, електронна музика тощо).

Таким чином, перебування сучасних дітей у просторі масової музичної культури сприяє тому, що діти мірою свого дорослішання схиляються у своїх перевагах до музичної популярної культури, естрадні тексти якої приваблюють їх своєю динамічністю, ритмічним малюнком, легкою римою. Зважаючи на зацікавленість дітей підліткового віку продуктами масової музичної культури, їх слід залучати до співпраці з естрадними колективами, що мають сучасне електронне устаткування та перебувають під керівництвом кваліфікованих педагогів. Естрадна музика є суттєвою складовою музичної культури українців, але при цьому слід замислюватися над її роллю не лише в суспільстві, але й у формуванні світоглядних і поведінкових стереотипів у дитячій психології. Цю проблему ми спробуємо висвітлити у наступній статті.

Література

1. Грисюк О.М. Формування музичної культури молодших школярів в умовах взаємодії загальноосвітньої і дитячої музичної шкіл : автореф. дис. ... канд. пед. наук : спец. 13.00.07 «Теорія і методика виховання» / О.М. Грисюк ; Ін-т пробл. виховання АПН України. – К., 2000. – 18 с.
2. Корнієнко В.Р. Позитивний або негативний вплив масової культури на український шоу-бізнес / В. Р. Корнієнко; Харківська державна академія культури // Молодий вчений. – № 11 (14). – листопад, 2014 р. – С. 252-256.
3. Лазаренко Г.А. Формування художньо-естетичного смаку у дітей старшого дошкільного віку засобами музичного мистецтва : автореф. дис. ... канд. пед. наук : спец. 13.00.07 – теорія і методика виховання / Г.А. Лазаренко ; Харківський національний педагогічний університет імені Г.С. Сковороди. – Харків, 2015. – 17 с.
4. Откидач М.В. Творча особистість виконавця: шляхи становлення / М.В. Откидач // Культура України. – 2015. – Вип. 50. – С. 47-56.

References

1. Grysyuk, O.M. (2000). The formation of the musical culture of the younger school-boys in the conditions of the interaction between the education and children's music schools. Extended abstract of candidate's thesis. Kyiv: Instytut problem vyhovannya APN Ukrayiny [in Ukrainian].
2. Kornienko, V. P. (2014). Positive or negative impact of the popular culture on the Ukrainian show business. The young scientist, 11 (14), 252-256 [in Ukrainian].
3. Lazarenko, G.A. (2015). The formation of the artistic and aesthetic taste in the pre-school children by means of the music art. Extended abstract of candidate's thesis.: Harkivs'kyj nacional'nyj pedagogichnyj universitet imeni G. S. Skovorody [in Ukrainian].
4. Otkydach, M.V. (2015). The creative personality of the performer: ways of the formation. The culture of the Ukraine. (Vol. 50), (pp. 47-56) [in Ukrainian].